

Joanna Jadwiga Białkiewicz*

orcid.org/0000-0002-8827-9397

Perspektywy nowoczesnej rewitalizacji miasta Golub-Dobrzyń w kontekście jego dziedzictwa historycznego, tkanki zabytkowej oraz walorów naturalnych

Prospects for Modern Revitalization of Golub-Dobrzyń in the Context of Its Historical Heritage, Historic Tissue and Natural Values

Słowa kluczowe: Golub-Dobrzyń, architektura średniowieczna, dziedzictwo kulturowe, historyczne i przyrodnicze, kierunki rewitalizacji, konserwacja i restauracja tkanki zabytkowej

Keywords: Golub-Dobrzyń, medieval architecture, cultural, historical and natural heritage, directions of revitalization, conservation and restoration of historic tissue

Wstęp

Malowniczo położone w pradolinie rzeki Drwęcy miasto Golub-Dobrzyń wyróżnia się niezwykle ciekawą historią, która w połączeniu z wyjątkowymi warunkami przyrodniczymi czyni je szczególnym i wartym uwagi punktem na architektonicznej i turystycznej mapie Polski. Golub-Dobrzyń powstał, tak jak Budapeszt czy Praga, w wyniku fuzji dwóch organizmów miejskich, w tym przypadku silnie heterogenicznych, albowiem rozdzielająca je rzeka Drwęca przez stulecia stanowiła granicę między powiatami, województwami, a nawet odrębnymi państwami. Miasta Golub i Dobrzyń przez wieki spoglądały na siebie, jednocześnie bliskie geograficznie i odległe kulturowo. Połączenie dwóch tak dalece różniących się od siebie ośrodków stwarza wyjątkowe możliwości zaakcentowania i wyeksponowania specyficznego *genius loci*, gdzie historia, kultura i warunki naturalne tworzą całość o dużym potencjale atrakcyjności turystycznej.

Niestety, w chwili obecnej potencjał ten pozostaje w dużym stopniu niewykorzystany. Golub-Dobrzyń

Introduction

Picturesquely situated in the proglacial valley of the Drwęca River, the town of Golub-Dobrzyń has an unusually interesting history, which in combination with its exceptional natural conditions makes it a special and noteworthy point on the architectural and tourist map of Poland. Golub-Dobrzyń, like Budapest or Prague, was the result of the merger of two urban organisms, in this case strongly heterogeneous, because the Drwęca River separating them for centuries constituted a border between districts, voivodeships and even separate states. For centuries the towns of Golub and Dobrzyń looked at each other, at the same time geographically close and culturally distant. The combination of these two so very different centers creates unique opportunities to emphasize and expose the specific *genius loci*, where history, culture and natural conditions create a whole with great potential for tourist appeal.

Unfortunately, at present this potential remains largely untapped. Golub-Dobrzyń suffers from depop-

* dr inż. arch., Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej

* Ph.D. Eng. Arch., Faculty of Architecture, Cracow University of Technology

Cytowanie / Citation: Białkiewicz J.J. Prospects for Modern Revitalization of Golub-Dobrzyń in the Context of Its Historical Heritage, Historic Tissue and Natural Values. *Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation* 2022, 70:34–49

Otrzymano / Received: 4.01.2022 • **Zaakceptowano / Accepted:** 23.05.2022

doi: 10.48234/WK70GOLUB

Praca dopuszczona do druku po recenzjach

Article accepted for publishing after reviews

cierpi z powodu depopulacji, a odpływowi młodych mieszkańców towarzyszy niekorzystny obraz miasta jako miejsca do życia oraz zbyt słaby ruch turystyczny. Poprawa obu tych aspektów – nierozdzielnie ze sobą związanych – wymaga podjęcia pewnych działań i inwestycji w celu należytego wyeksponowania i zagospodarowania niezaprzeczalnych walorów historyczno-kulturowych oraz przyrodniczych Golubia-Dobrzynia. Przedmiotem niniejszego opracowania jest więc wskazanie perspektyw i ewentualnych kierunków rewitalizacji miasta, by podnieść jego atrakcyjność zarówno dla mieszkańców, jak i dla przyjezdnych.

W części poświęconej historii miasta i jego zabytkom oparto się na dostępnej literaturze, zarówno o charakterze syntetycznym, jak i monograficznych opracowaniach dotyczących poszczególnych obiektów, takich jak golubski zamek, gotycki kościół czy mury miejskie. Materiału pomocnego do oceny obecnego stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Golubia-Dobrzynia oraz wskazania perspektyw możliwej rewitalizacji dostarczyły opracowania planistyczne i materiały konserwatorskie pozyskane w Archiwum Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) w Toruniu, w Urzędzie Gminy i Urzędzie Miasta. Są to przede wszystkim: „Golub. Ochrona zasobów kulturowych miasta do planu zagospodarowania przestrzennego”, wrzesień 2000; „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Golubia-Dobrzynia”, cz. 1, 2, 3, załącznik do uchwały nr V/17/2011 Rady Miasta Golubia-Dobrzynia z 24 stycznia 2011; „Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Miasto Golub-Dobrzyń na lata 2016–2023”, załącznik do uchwały nr LIII/304/2018 z 27 marca 2018; oraz „Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju Miasta Golub-Dobrzyń na lata 2017–2027 z perspektywą do roku 2032”, załącznik do uchwały nr XLVII/261/2017 Rady Miasta Golubia-Dobrzynia z 28 listopada 2017.

Zarys historii Golubia-Dobrzynia

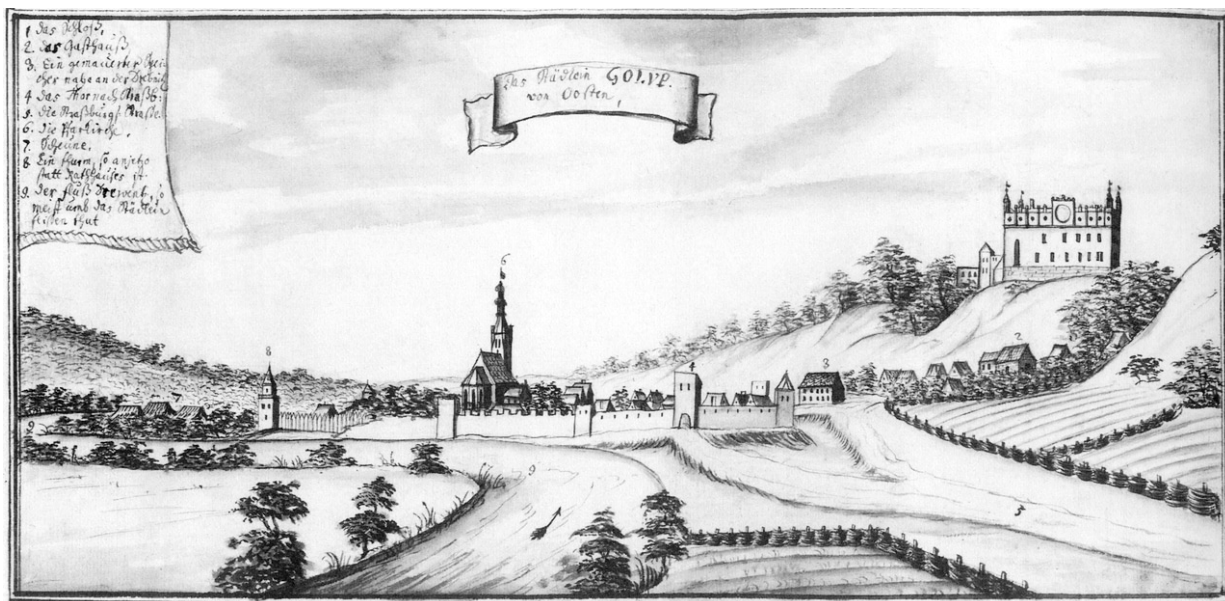
Udokumentowana historia Golubia sięga połowy XIII wieku i wiąże się z osadnictwem krzyżackim na ziemi chełmińskiej¹. Jednak na długo przed przybyciem Krzyżaków tereny te zamieszkiwała ludność polska, która na prawym brzegu Drwęcy, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, założyła osadę Golub („villa Golube”). Krzyżacy wykorzystali obronne położenie osady nad rzeką i w latach 1296–1306 wzniesli na wzniesieniu okazały zamek, a następnie założyli miasto na prawie chełmińskim. Pierwszy dokument lokacyjny, z roku 1331, zaginął podczas wojen na początku XV wieku, w 1421 wielki mistrz krzyżacki Michał Kūchmeister odnowił przywileje miasta i jego obszar według pierwotnego nadania. Intensywny rozwój handlu w tym okresie doprowadził do rozkwitu Golubia, przerwano go przez polsko-krzyżackie wojny w pierwszej połowie XV stulecia. Na mocy II pokoju toruńskiego w roku 1466 ziemia chełmińska, jako część Prus Królewskich, znalazła się z powrotem w granicach państwa polskiego.

ulation and the outflow of young inhabitants is accompanied by an unfavorable image of the town as a place to live and insufficient tourist traffic. Improvement of both these aspects—inseparably connected with each other—requires undertaking certain activities and investments in order to properly display and manage the undeniable historical, cultural and natural values of Golub-Dobrzyń. The subject of this study is therefore the indication of perspectives and possible directions of the city revitalization in order to increase its attractiveness both for inhabitants and visitors.

The part devoted to the history of the town and its monuments was based on the available literature, both of a synthetic nature and on monographic studies concerning individual sites, such as the Golub castle, the Gothic church, or the town walls. Planning studies and restoration materials obtained from the archives of the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship Monument Conservator (WKZ) in Toruń, the local commune office, and the town hall provided material for the assessment of the current condition of the cultural and natural heritage of Golub-Dobrzyń and for the indication of perspectives of possible revitalization. These are primarily: “Golub. Protection of cultural resources of the city to the spatial development plan,” September 2000; “Study of conditions and directions of spatial development of the city of Golub-Dobrzyń,” parts 1, 2, 3, appendix to resolution No. V/17/2011 of the City Council of Golub-Dobrzyń of January 24, 2011; “Local Revitalization Program for the Municipality of the City of Golub-Dobrzyń for 2016–2023,” appendix to resolution No. LIII/304/2018 of March 27, 2018; and “City of Golub-Dobrzyń. Development Strategy of the City of Golub-Dobrzyń for 2017–2027 with a perspective until 2032,” annex to resolution No. XLVII/261/2017 of the City Council of Golub-Dobrzyń of November 28, 2017.

Outline of the history of Golub-Dobrzyń

The documented history of Golub dates back to the mid-thirteenth century and is associated with the Teutonic settlement in the Chełmno land.¹ However, long before the arrival of the Teutonic Knights, this area was inhabited by Polish people who established the settlement of Golub (“villa Golube”) on the right bank of the Drwęca River, at the crossing of important transport routes. The Teutonic Knights took advantage of the settlement’s defensive location on the river and in the years 1296–1306 erected a magnificent castle on the hill. The first incorporation document, from 1331, was lost during the wars at the beginning of the fifteenth century; in 1421, Grand Master of the Teutonic Knights Michał Kūchmeister renewed the privileges of the town and its area according to the original grant. The intensive development of trade in that period led to the flourishing of Golub, interrupted by the Polish–Teutonic wars in the first half of the fifteenth century. Based on the Second Peace of Thorn in 1466 the

Ryc. 1. Golub na rycinie J.F. Steinera z pierwszej połowy XVIII w.; źródło: zamki.pl.

Fig. 1 Golub on an engraving by J.F. Steiner from the first half of the eighteenth century; source: zamki.pl.

Przełomowym momentem w nowożytnej historii miasta okazał się rok 1611, kiedy to król Zygmunt III nadał starostwa brodnickie i golubskie wraz z zamkiem swej siostrze Annie Wazównie [Saar-Kozłowska 1995]. Anna spędzała sezon zimowy w Brodnicy, na lato zaś przyjeżdżała do Golubia, który po okresie upadku doprowadziła do ponownego rozkwitu gospodarczego i handlowego. Przebudowała zamek, nadając mu formę eleganckiej rezydencji, oraz założyła u jego stóp słynne ogrody, w których hodowała rośliny lecznicze i ozdobne, m.in. tytoń [Wiśniewski 2019, s. 7]. Golub czerpał w tym czasie korzyści przede wszystkim z handlu i z organizowanych w mieście jarmarków. Ten krótki okres prosperity zamknęły wojny szwedzkie, następnie w połowie XVIII wieku miasto zostało splądrowane przez wojska rosyjskie (1733–1735), ucierpiało też w siedmioletniej wojnie pruskiej (1757–1763). Wydarzenia te doprowadziły Golub do zaniku handlu, upadku rzemiosła i utraty znaczenia w regionie. Niemal równocześnie z jego osłabieniem, w drugiej połowie XVII wieku nastąpił rozwój położonej na lewym brzegu Drwęcy osady Przedmieście Golubskie, będącej w posiadaniu rodziny Działyńskich. W roku 1789 hrabia Ignacy Działyński przyznał osadzie prawa miejskie i nazwał ją Dobrzyńem.

Na mocy pierwszego rozbioru Polski w roku 1772 zrujnowany Golub został włączony do Prus, po czym nastąpiła akcja germanizacji tych ziem, między innymi poprzez masowe sprowadzanie do miasta pruskich osadników rolnych oraz niemieckich rodzin rzemieślniczych. Po kongresie wiedeńskim w 1815 na rzece Drwęcy wyznaczona została granica pomiędzy zaborami pruskim i rosyjskim, a tym samym miasta Golub i Dobrzyń znalazły się na terenach odrębnych państw. Stan ekonomiczny Golubia pod rządami pruskimi w XIX wieku był bardzo zły. W tym samym czasie na przeciwległym brzegu Drwęcy w zaborze rosyjskim w szybkim tempie rozwijał

Chełmno Land, as a part of Royal Prussia, found itself back within the borders of the Polish state.

A turning point in the modern history of the town occurred in 1611, when King Sigismund III granted the starosties of Brodnica and Golub, along with the castle, to his sister Anna Wazówna [Saar-Kozłowska 1995]. Anna spent the winter season in Brodnica, and for summer she came to Golub, which she brought back to economic and commercial prosperity after a period of decline. She rebuilt the castle, giving it the form of an elegant residence, and established famous gardens at its foot, where she grew medicinal and ornamental plants, including tobacco [Wiśniewski 2019, p. 7]. Golub benefited at this time primarily from trade and from markets held in the town. This short period of prosperity was closed by the Swedish wars, then in the middle of the eighteenth century the town was plundered by the Russian army (1733–1735), it also suffered in the seven-year Prussian war (1757–1763). Those events led Golub to the disappearance of trade, decline of craft and loss of importance in the region. Almost simultaneously with its weakening in the second half of the seventeenth century, the settlement of Przedmieście Golubskie situated on the left bank of the Drwęca River and owned by the Działyński family developed. In 1789, count Ignacy Działyński granted the settlement town rights and called it Dobrzyń.

By virtue of the first partition of Poland in 1772 the ruined Golub was annexed by Prussia, which was followed by a Germanization campaign, among others through mass influx of Prussian farmers and German craftsmen families to the town. After the Congress of Vienna in 1815, the border between the Prussian and Russian partitions was established on the Drwęca River, and thus the towns of Golub and Dobrzyń found themselves in separate states. The economic condition

Ryc. 2. Rynek i zamek w Golubiu, początek XX w., ze zbiorów portalu Poloniae Amici – „Polska na fotografii”; źródło: polska-org.pl.

Fig. 2. Market square and castle in Golub, early twentieth century, from the collection of the portal Poloniae Amici—“Poland in photographs”; source: polska-org.pl.

się Dobrzyń, czerpiąc zyski z handlu, który znajdował się wówczas w rękach licznej społeczności żydowskiej.

Po I wojnie światowej i odzyskaniu niepodległości Golub wrócił do Polski w roku 1920. Sąsiadujące przez rzekę miasta znalazły się na terenach oddzielnych województw: pomorskiego i warszawskiego. Ponieważ oba ośrodki silnie na siebie oddziaływały, zarówno pod względem gospodarczym, handlowym, jak i kulturalnym, już w latach dwudziestych pojawiły się postulaty połączenia ich w jeden organizm miejski [Charszewski 1938]. W 1937 Dobrzyń został przyłączony do województwa pomorskiego i odtąd rzeka Drwęca nie stanowiła już granicy województw, a jedynie powiatów. Do pierwszego formalnego połączenia miast doszło pod okupacją hitlerowską. W czasie II wojny światowej szczególnie dotkliwe straty poniósł Dobrzyń, gdzie wymordowana została połowa mieszkańców – przede wszystkim Żydów. Po wyzwoleniu spod okupacji w 1945 miasta formalnie na powrót rozdzielono i stan ten trwał do 1951, kiedy to na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 5 maja utworzono jeden ośrodek miejski pod nazwą Golub-Dobrzyń² [Dzieje Golubia-Dobrzyń 1979, s. 117–119]. O ile zjednoczenie Golubia i Dobrzyń leżało jak najbardziej w obopólnym interesie gospodarczym i politycznym, nowe miasto pozostało do pewnego stopnia naznaczone wynikającymi ze swej heterogenicznej historii antagonizmami. Ciekawe i burzliwe dzieje połączonych w jedno miast nad Drwęcą mają oczywiście swoje przeniesienie i odbicie w zachowanym dziedzictwie kulturowym.

Zasoby dziedzictwa kulturowego i historycznego

Zachowana tkanka zabytkowa Golubia-Dobrzyń stanowi świadectwo jego niezwyklej historii. Pierw-

of Golub under Prussian rule in the nineteenth century was very bad. At the same time, on the opposite bank of the Drwęca River, in the Russian partition, Dobrzyń was developing rapidly, making profits from trade, which at that time was in the hands of a large Jewish community.

After the First World War and the restoration of independence, Golub returned to Poland in 1920. The towns neighboring across the river found themselves in separate voivodeships: Pomeranian and Warsaw. As the two centers strongly influenced each other, both economically, commercially, and culturally, already in the 1920s there were postulates to merge them into one urban organism [Charszewski 1938]. In 1937, Dobrzyń was incorporated into the Pomeranian Voivodeship, and from then on the Drwęca River no longer constituted a border between voivodeships, but only between counties. The first formal merger of towns occurred under the Nazi occupation. During the Second World War Dobrzyń suffered particularly severe losses, with half of its population, especially Jews, murdered. After the liberation from occupation in 1945, the towns were formally separated again and this state of affairs lasted until 1951, when, based on the Council of Ministers' ordinance of 5 May, a single municipal center was established under the name Golub-Dobrzyń² [Dzieje Golubia-Dobrzyń 1979, p. 117–119]. While the unification of Golub and Dobrzyń was in the mutual economic and political interest, the new city remained to some extent marked by antagonisms resulting from its heterogeneous history. The interesting and turbulent history of the united towns on the Drwęca River is of course reflected in the preserved cultural heritage.

szym godnym uwagi zasobem dziedzictwa kulturowego miasta jest obszar średniowiecznego Golubia, z jego układem urbanistycznym, historyczną zabudową i systemem murów obronnych. Miasto wytyczone zostało na planie zbliżonym do pięcioboku, podzielone na parcele regularną siatką ulic przecinających się pod kątem prostym [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, s. 179–181]. Otaczały je mury z czterema bramami wjazdowymi i otwartymi do wewnątrz basztami³. W narożnikach umieszczono kwadratowe w rzucie wieże obronne. Na zewnątrz miasto otaczała fosa zasilana wodą z Drwęcą, z wyjątkiem strony wschodniej, gdzie mury miejskie sięgały rzeki. Centralnym punktem był plac rynkowy z ratuszem pośrodku. Najstarszą zabudowę stanowiły drewniane parterowe budynki w charakterystycznym typie z dwuspadowym dachem i głębokim podcieniem w ścianie frontowej. Do czasów obecnych zachował się jeden dom podcieniowy w rynku, tzw. dom „Pod Kapturem” (Rynek 19) [Wiśniewski 2019, s. 13].

W okresach mieszczańskej prosperity Golubia w czasach nowożytnych powstawały bogatsze w formach budynki murowane, których zachowanym przykładem jest renesansowa kamienica przy Rynku 35, wzniesiona w roku 1617, a więc pod rządami Anny Wazówny. Najważniejszym zabytkiem sakralnym Golubia jest XIV-wieczny gotycki kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej, wzniesiony w południowo-wschodnim narożniku założenia miejskiego⁴. Jest to świątynia jednonawowa z wielobocznie zamkniętym prezbiterium i centralną wieżą w fasadzie. Charakterystyczną i wyróżniającą cechą architektury kościoła jest duża różnorodność i bogactwo detalu. Odrestaurowana wieża kościoła, mieszcząca tzw. dzwon Zygmunta⁵, jest obecnie udostępniona do zwiedzania, tworząc atrakcyjny punkt widokowy. Interesujący odpowiednik gotyckiej fary w Golubiu stanowi wzniesiony w pierwszej ćwierci XIX wieku kościół w Dobrzyniu pod tym samym wezwaniem [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, s. 198–199; Katalog zabytków 1973, s. 28; Wiśniewski 2019, s. 14]. Kościół dobrzyński, choć utrzymany w stylistyce klasycystycznej, zarówno swą sylwetką, proporcjami bryły, jak i dekoracją wyraźnie nawiązuje do świątyni golubskiej. Oba kościoły zestawione ze sobą stanowią ciekawą ilustrację historycznych różnic między Golubiem i Dobrzyniem, z których pierwszy osiągał apogeum świetności w średniowieczu, drugi zaś swój rozwój zawdzięcza przede wszystkim prywatnym fundacjom w czasach nowożytnych.

Drugą obok średniowiecznego starego miasta dominantą architektoniczną Golubia-Dobrzynia jest zamek, wzniesiony na wyniosłej skarpie po północnej stronie doliny Drwęcą [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, s. 184–185; Zobolewicz 2000, s. 18–19; Katalog zabytków 1973, s. 19–25; Guerquin 1974, s. 139; Wiśniewski 2019, s. 6; Wasik 2019, s. 191–217; Wasik 2015, s. 23]. Gotycką warownię założoną na planie zbliżonym do kwadratu z czterema skrzydłami wokół wewnętrznego dziedzińca zbudowano z inicjaty-

Ryc. 3. Rynek z widocznym domem „Pod Kapturem” i dawnym kościołem ewangelickim (obecnie siedziba Szkoły Podstawowej nr 1 im. Konstytucji 3 Maja), 2020; fot. J.J. Białkiewicz.

Fig. 3. Market Square with the house “Under the Hood” and the former Evangelical church (now the seat of the Elementary School No. 1 named after the 3rd of May Constitution), 2020; photo by J.J. Białkiewicz.

Cultural and historical heritage resources

The preserved historical tissue of Golub-Dobrzyń is a testimony to its remarkable history. The first noteworthy cultural heritage resource of the town is the area of medieval Golub with its urban layout, historical buildings, and system of defensive walls. The town was set out on a plan similar to a pentagon, divided into plots by a regular grid of streets intersecting at right angles [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, p. 179–181]. They were surrounded by walls with four entrance gates and towers open to the inside.³ Defensive towers, square in plan, were placed in the corners. The town was surrounded by a moat supplied with water from the Drwęcą River, except for the eastern side, where the town walls reached the river. The central point of the town was the market square with the town hall in the middle. The oldest buildings were wooden one-story buildings of a characteristic type with a gable roof and a deep arcade in the front wall. One arcaded house in the market square, the so-called “Under the Hood” house (Market Square 19), has survived to the present day [Wiśniewski 2019, p. 13].

During the period of Golub’s bourgeois prosperity in modern times, brick buildings richer in form were constructed, of which the preserved example is the Renaissance tenement house at 35 Market Square, erected in 1617, i.e., under the rule of Anna Wazówna. Golub’s most important religious monument is the fourteenth-century Gothic Church of St. Catherine of Alexandria, erected in the south-eastern corner of the town’s layout.⁴ It is a single-nave church with a polygonal closed chancel and a central tower in the facade. One characteristic and distinguishing feature of the church’s architecture is the great variety and richness of detail. The restored church tower, housing the so-called Sigismund Bell,⁵ is now open to the pub-

Ryc. 4. Starówka z kościołem św. Katarzyny, w tle zamek, 2021; fot. E. Sroczyńska, J. Kulasa.

Fig. 4. Old town with St. Catherine's church, castle in the background, 2021; photo by E. Sroczyńska, J. Kulasa.

wy mistrza krzyżackiego Konrada von Sacka w latach 1302–1310 [Wasik 2013, s. 87]. Dziedziniec otaczały drewniane krużganki wsparte na murowanych filarach, z których prowadziło wejście do reprezentacyjnych pomieszczeń na piętrze zamku⁶. Skrzydło zachodnie mieszcząca bramę wjazdową pierwotnie flankowały dwie okrągłe wolnostojące wieże w narożnikach. Zachowana jest obecnie tylko wieża południowa, wzniesiona około roku 1330, z lochem więziennym w podziemiach. Zamek od strony przedzamcza oddzielało międzymurze i sucha fosa. W latach 1616–1623 Anna Wazówna zleciła przebudowę i adaptację warowni na letnią rezydencję [Leksykon zamków 2022, s. 178]. Zmieniono wówczas dachy, wykrój okien, przebudowano szereg pomieszczeń. Najważniejszą zmianą stylową było zwieńczenie elewacji monumentalną późnorenesansową attyką z narożnymi wieżami wielobocznymi, krytymi kopułowo. Ściany pokryto tynkiem z dekoracją sgraffitową, częściowo zachowaną. W XIX wieku zamek popadł w ruinę, po II wojnie światowej został odbudowany i zaadaptowany do funkcji hotelu i muzeum. Szczególna wartość zamku w Golubiu-Dobrzyniu polega na tym, że łączy on w swej formie czasy średniowieczne i nowożytnie, będąc jednocześnie jednym z najlepiej zachowanych krzyżackich zamków konwentualnych (łączących funkcje architektury klasztornej i obronnej) i zupełnie unikalnym na tych terenach przykładem monumentalnej renesansowej architektury rezydencjonalnej.

Obszar starego miasta Golubia i wzgórze zamkowe stanowią dwa podstawowe jednorodne obszary krajobrazu kulturowego miasta⁷. Opisane powyżej obiekty objęto ścisłą ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru

lic, creating an attractive vantage point. An interesting counterpart to the Gothic parish church in Golub is the church in Dobrzyń of the same name, erected in the first quarter of the nineteenth century [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, p. 198–199; Katalog zabytków 1973, p. 28; Wiśniewski 2019, p. 14]. The church in Dobrzyń, although maintained in the classicist style, both with its silhouette, proportions of the mass, and decoration clearly refers to the Golub church. The two churches juxtaposed constitute an interesting illustration of the historical differences between Golub and Dobrzyń, the former reaching the apogee of its splendor in the Middle Ages, the latter owing its development primarily to private foundations in modern times.

The second architectural dominant of Golub-Dobrzyń besides the medieval old town is the castle, erected on a lofty escarpment on the northern side of the Drwęca valley [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, p. 184–185; Zobolewicz 2000, p. 18–19; Katalog zabytków 1973, p. 19–25; Guerquin 1974, p. 139; Wiśniewski 2019, p. 6; Wasik 2019, p. 191–217; Wasik 2015, p. 23]. The Gothic fortress founded on a roughly square plan with four wings around an inner courtyard was built on the initiative of the Teutonic Master Konrad von Sack in 1302–1310 [Wasik 2013, p. 87]. The courtyard was surrounded by wooden galleries supported by brick pillars, from which the entrance to the representative rooms on the first floor of the castle led.⁶ The western wing, containing the entrance gate, was originally flanked by two round free-standing towers in the corners. Only the southern tower, erected around 1330, with a prison dungeon in the basement, has survived. The castle was separated from the pre-castle by

Ryc. 5. Zamek, 2020; fot. J.J. Białkiewicz.

Fig. 5. Castle, 2020; photo by J.J. Białkiewicz.

zabytków⁸. Warto w tym miejscu zwrócić też uwagę na inne elementy dziedzictwa kulturowego i historycznego Golubia-Dobrzyń, nie ujęte w rejestrze. Są to m.in. nekropolie trzech wyznań: żydowska, ewangelicka i rzymskokatolicka, a także pojedyncze ciekawe historycznie obiekty, takie jak budynek sądu, dawny kościół ewangelicki czy kamienice na Rynku, prezentujące różnorodny nurt stylowy architektury XIX i XX wieku. Spośród wyodrębnionych w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” obszarów krajobrazu kulturowego warto wspomnieć zabudowę dawnego Przedmieścia Zamkowego wraz z przeprawą mostową na Drwęcy, miejską zabudowę Dobrzyń z terenem dawnego rynku i kościołem, a także dawną dzielnicę żydowską czy obszar historycznego założenia dworsko-parkowego z folwarkiem. Na terenie miasta znajdują się ponadto 34 stanowiska archeologiczne [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, s. 24].

Stan obecny – obszary potencjalnych zmian

Powyższy szkic historii Golubia-Dobrzyń i przegląd zachowanej tkanki zabytkowej miasta pozwalają ocenić je jako ośrodek o wyraźnym potencjale, który właściwie wykorzystany, może uczynić miasto bardziej atrakcyjnym dla turystów, zwiększając zarazem jego znaczenie w regionie. Aby wskazać możliwości działań rewitalizacyjnych w mieście i jego otoczeniu, należy najpierw zdefiniować obszary podległe pewnym zaniedbaniom, wymagające prac konserwatorskich bądź zmiany sposobu zagospodarowania. W ramach ankiety przeprowadzonej w roku 2017 przy okazji opracowywania strategii rozwoju na lata 2017–2027 mieszkańcy Golubia-Dobrzyń mieli wskazać mocne i słabe strony swojego miasta [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, s. 64 i n.]. Wyniki ankiety nie są zaskakujące. Jako największe aspekty pozytywne pojawiają się: położenie miasta – na terenie atrakcyjnym przyrodniczo i w bliskości największych ośrodków regionu, ciekawa historia oraz zabytki, przede wszystkim zamek, a także stare miasto [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, s. 64].

a wall and a dry moat. In the years 1616–1623 Anna Wazówna ordered the reconstruction and adaptation of the fortress for a summer residence [*Leksykon zamków* 2022, p. 178]. At that time the roofs and windows were changed, and a number of rooms were reconstructed. The most important stylistic change was crowning of the elevation with monumental late-Renaissance attic with polygonal corner towers covered with domes. The walls were covered with plaster with sgraffito decoration, partially preserved. In the nineteenth century, the castle fell into ruin, after the Second World War it was rebuilt and adapted for use as a hotel and museum. The particular value of the Golub-Dobrzyń castle lies in the fact that it combines the Middle Ages and modern times in its form, being at the same time one of the best preserved Teutonic Order castles (combining the functions of monastic and defensive architecture) and a completely unique example of monumental Renaissance residential architecture in this area.

The area of the old town of Golub and the castle hill constitute two basic homogeneous areas of the cultural landscape of the town.⁷ The objects described above are under strict conservation protection through their entry in the monuments register.⁸ Other elements of the cultural and historical heritage of Golub-Dobrzyń, not listed in the register, are also worthy of note. These include necropolises of three denominations: Judaist, Evangelical, and Roman Catholic, as well as individual historically interesting buildings such as the courthouse, the former Evangelical church, and tenement houses in the market square, which represent various style trends in nineteenth and twentieth century architecture. Among the areas of cultural landscape identified in the “Study of Conditions and Directions of Spatial Development,” it is worth mentioning the buildings of the former Castle Suburb with a bridge crossing on the Drwęca River, Dobrzyń’s urban development with the area of the former market square and church, as well as the former Jewish quarter or the area of the historical manor-park complex with a manor farm. In addition, there are thirty-four archaeological sites in the city [“Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, p. 24].

Current status—areas for potential change

The above outline of the history of Golub-Dobrzyń and the review of the preserved historical tissue of the town allow to assess it as a center with clear potential which, if properly used, may make the town more attractive for tourists and at the same time increase its significance in the region. In order to indicate the possibilities of revitalization activities in the city and its surroundings, it is first necessary to define the areas subject to some neglect, in need of restoration works or changes in the way they are developed. As part of a survey conducted in 2017 on the occasion of preparing the development strategy for 2017–2027, the inhabitants of Golub-Dobrzyń were asked to indi-

Ryc. 6. Widok na zamek i na miasto, 2021; fot. E. Sroczyńska, J. Kulasa.

Fig. 6: View of the castle and the town, 2021; photo by E. Sroczyńska, J. Kulasa.

Szczególną uwagę należy jednak zwrócić na wskazane przez mieszkańców słabe strony Golubia-Dobrzyń. Wymieniono w tym miejscu nieudaną rewitalizację starówki i niewykorzystany potencjał rynku w jego obecnym kształcie, słabe zaplecze hotelowo-gastronomiczne, braki w infrastrukturze sportowo-rekreacyjnej, zły stan ulic i dużą liczbę budynków zdegradowanych, a także niewłaściwą organizację ruchu kołowego, skutkującą wysokim poziomem hałasu i zanieczyszczeń. Jak łatwo zauważyć, mieszkańcy wskazali na czynniki związane zarówno z estetyką i stanem zachowania obiektów architektonicznych, jak i niewłaściwym sposobem ich użytkowania i zagospodarowania. Kolejna grupa zjawisk uznanych za słabe strony miasta dotyczy kwestii społecznych, mieszkańcy wymienili więc depopulację i odpływ młodych ludzi, wysoki poziom bezrobocia, a także obecność osób z marginesu społecznego w przestrzeni publicznej starego miasta, wpływającą negatywnie na jego odbiór (nieatrakcyjny w rynku, śmieci, niedopałki) [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, s. 64].

Przytoczone powyżej wyniki ankiety pozwalają wyciągnąć wniosek, że jeśli chodzi o czynniki związane z samą architekturą i tkanką zabytkową Golubia-Dobrzyń, mieszkańcy miasta dostrzegają tu duży potencjał, w chwili obecnej nie w pełni wykorzystywany. Na zewnątrz miasto jest znane i kojarzone przede wszystkim dzięki zamkowi i odbywającym się tam corocznym turniejom rycerskim, gromadzącym fascynatów historii i kultury średniowiecza z całego kraju. Niestety, duża część osób przybywających na turnieje pozostaje na zamku i nie korzysta z innych atrakcji, nie dociera również do centrum miasta.

cate the strengths and weaknesses of their city [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, p. 64 et seq.]. The results of the survey are not surprising. The following appear as the greatest positive aspects: the location of the city—in a naturally attractive area and in proximity to the largest centers of the region, interesting history and historical monuments, primarily the castle, and the old town [“Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, p. 64].

However, particular attention should be paid to the weaknesses of Golub-Dobrzyń as indicated by the inhabitants. The following were mentioned here: unsuccessful revitalization of the old town and unused potential of the market square in its current shape, poor hotel and catering facilities, deficiencies in sports and recreation infrastructure, poor condition of streets and a large number of degraded buildings as well as improper organization of traffic resulting in high noise and pollution levels. As it is easy to notice, the inhabitants pointed out factors related both to the aesthetics and the state of preservation of architectural objects, and to the improper way of using and developing them. Another group of phenomena considered as weaknesses of the city relates to social issues, so the inhabitants mentioned depopulation and an outflow of young people, high unemployment levels, as well as the presence of undesirable people in the public space of the old town, which negatively affects its perception (intoxicated people in the market, garbage, cigarette butts) [“Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, p. 64].

The above survey results allow us to conclude that as far as factors related to the architecture and historic tissue of Golub-Dobrzyń are concerned, the inhabit-

Ryc. 7. Starówka, 2021; fot. E. Sroczyńska, J. Kulasa.

Fig. 7: The Old Town, 2021; photo by E. Sroczyńska, J. Kulasa.

W 2005 roku rozpoczęto zakrojone na szeroką skalę prace remontowe w warowni, dokonano między innymi wymiany pokrycia krużganków i baszt oraz odtworzenia murów fosy. W salach na piętrze zostało zorganizowane muzeum turniejów rycerskich. Należy w tym miejscu zauważyć, że zamek w Golubiu-Dobrzyniu jest promowany w skali kraju przede wszystkim w kontekście historii średniowiecznej. Za niewykorzystany potencjał uznać można brak ekspozycji poświęconej okresowi rządów i ciekawej postaci Anny Wazówny. Brakuje także swobodnego „połączenia” zamku z miastem, tak by uwaga odwiedzających warownię była kierowana również w stronę zabytków i atrakcji golubskiej starówki.

Co do samego starego miasta, posiada ono niezaprzeczalne walory jako miejsce z bogatą tradycją historyczną, jednak na pierwszy plan wysuwa się w chwili obecnej zły stan zachowania zabytkowej architektury, brak infrastruktury i niewłaściwy, zdaniem mieszkańców, sposób zagospodarowania rynku.

Remont placu przeprowadzony został w ramach projektu „Rewitalizacja Golubskiej Starówki” w roku 2006 [„Studium uwarunkowań” 2011, cz. 1, s. 30]. Niestety, kształt, jaki uzyskał rynek w wyniku tych prac, najwyraźniej nie odpowiada mieszkańcom i nie przyciąga turystów. Wyłożony w całości kostką brukową plac zwraca uwagę przede wszystkim brakiem zorganizowanej zieleni. Nieliczne drzewa rosną przy brzegach pierzei, natomiast środek rynku z ławkami pozbawiony jest zupełnie strefy cienia. Niewielkie kwietniki z pojedynczymi roślinami doniczkowymi giną wizualnie w przestrzeni placu. Ławki ustawione są jedna obok drugiej dookoła pozbawionej przyciągających wzrok elementów płyty, co w odbiorze osób odwiedzających to miejsce nie kreuje atmosfery skłaniającej do relaksu czy podziwiania zabytkowej architektury.

Ants of the town perceive a great potential, at present not fully utilized. Outwardly the town is known mainly thanks to the castle and the annual knightly tournaments that take place there, gathering history and medieval culture enthusiasts from all over the country. Unfortunately, a large part of people coming to the tournaments stay at the castle and do not visit other attractions, nor do they get to the city center.

In 2005, extensive renovation work began in the fortress, including replacement of the covering of the cloisters and towers and restoration of the moat walls. In the rooms upstairs a museum of knightly tournaments was organized. It should be noted here that the castle in Golub-Dobrzyń is promoted nationally primarily in the context of medieval history. The lack of an exhibition devoted to the period of the reign and interesting figure of Anna Wazówna can be considered an unused potential. There is also a lack of a specific “connection” between the castle and the town, so that the attention of visitors to the fortress would be directed also towards the monuments and attractions of the Golub’s old town.

As for the old town itself, it has undeniable values as a place with a rich historical tradition, however, the poor state of preservation of the historic architecture, lack of infrastructure and inappropriate, according to the residents, way of development of the market square come to the fore.

The renovation of the square was carried out as part of the project “Revitalization of the Golub Old Town” in 2006 [“Studium uwarunkowań” 2011, part 1, p. 30]. Unfortunately, the shape, which the square gained as a result of these works, apparently does not suit the inhabitants and does not attract tourists. The square, entirely paved with cobblestones, draws attention mainly to the lack of organized greenery. Few trees grow along the edges of the frontage, while the center of the square

Poważnym problemem estetycznym rynku są bardzo gęsto zaparkowane samochody, stwarzające wrażenie, że znajdujemy się na dużym placu parkingowym. Perspektywa rynku golubskiego praktycznie w każdym jego miejscu jest przysłonięta przez stojące obok siebie liczne pojazdy. Poza niewielką okrągłą fontanną brakuje jakichkolwiek elementów rzeźbiarskich czy małej architektury, które mogłyby służyć również wizualnej identyfikacji miasta. Stan elewacji niektórych kamienic w rynku jest zły, co także negatywnie oddziałuje na ogólną estetykę tej przestrzeni. Brakuje infrastruktury gastronomicznej, ogródków restauracyjnych i kawiarnianych, jedynym wyróżniającym się obiektem jest hotel Vabank zaaranżowany w kamienicy Rynek 9.

Poza samym rynkiem, stan zachowania budynków w obrębie starego miasta również pozostawia wiele do życzenia, podobnie jak stan nawierzchni ulic. W historycznym centrum Golubia znajdują się liczne obiekty o zniszczonych elewacjach i skrajnie zaniedbanych obejściach. Odrapane tynki, graffiti na murach, zniszczone ogrodzenia, ubytki nawierzchni – wszystko to tworzy w obrębie starówki wrażenie silnego zaniedbania. Średniowieczne mury obronne otaczające golubskie stare miasto zachowały się prawie na całym obwodzie, wraz z wieżą w narożniku północno-wschodnim⁹. Ogólny stan zachowania murów jest niezadowolający, fragmenty są silnie zdewastowane, z dobudowanymi obiektami pozbawionymi wartości historycznej i estetycznej. Na zasypnym fragmencie zachowanej fosy znajduje się niewielki plac zabaw dla dzieci, brakuje jednak dochodzącej do niego alejki, tak że jedyna droga na plac prowadzi przez trawnik.

Zły stan zachowania historycznych elementów architektury oraz niezadowolający sposób jej zagospodarowania i ekspozycji to aspekty przeważające o negatywnym odbiorze centrum Golubia-Dobrzynia przez mieszkańców i warunkujące niską atrakcyjność turystyczną miasta. W przytoczonej ankiecie odnotowano brak infrastruktury, którą należy tu rozumieć szeroko. Chodzi bowiem zarówno o bazę noclegową i gastronomiczną, jak i miejską infrastrukturę rekreacyjną. W Golubiu-Dobrzyniu brakuje wyraźnie ciekawych i atrakcyjnych przestrzeni publicznych, z których mogliby korzystać mieszkańcy oraz przyjezdni. Za niewykorzystany potencjał należy uznać niezagospodarowane tereny nad Drwęcą, zarówno w obrębie miasta, jak i poza nim. Wyraźnie odczuwalny jest brak miejskich bulwarów nad rzeką, które mogłyby służyć jako tereny spacerowe i wypoczynkowe. Obecnie nabrzeże Drwęcy jest wyraźnie zaniedbane, znajdujemy tu jedynie nierówny chodnik z kostki brukowej, pojedyncze ławki, strome schodki, trudne do pokonania dla osób z ograniczeniami ruchu czy z wózkami dziecięcymi. Malowniczo meandrująca rzeka stanowi niezaprzeczone bogactwo naturalne Golubia-Dobrzynia, niestety również poza miastem jej brzegi pozostają niezagospodarowane. Tereny nadrzeczne sprzyjają rozlicznym aktywnościom, takim jak choćby kajakerstwo czy turystyka

with benches is completely devoid of shade zones. Small flowerbeds with single potted plants are visually lost in the space of the square. The benches are placed one next to the other around the slab, which is devoid of eye-catching elements. This does not create an atmosphere that would encourage visitors to relax or to admire the historic architecture.

A serious aesthetic problem of the market is the densely parked cars, creating the impression that we are in a large parking lot. The perspective of the Golub market is practically obscured by numerous vehicles standing next to each other. Aside from a small round fountain, there is a lack of any sculptural elements or street furniture that could also serve to visually identify the town. The condition of some tenement houses' elevations is bad, which also negatively influences the general aesthetics of this space. There is a lack of catering infrastructure, restaurant and cafe gardens, the only distinguishing object is the Vabank hotel arranged in a tenement house at 9 Rynek.

Apart from the market square itself, the condition of the buildings within the old town also leaves much to be desired, as does the condition of the street surface. In the historic center of Golub there are numerous buildings with dilapidated facades and extremely neglected yards. Scratched plasterwork, graffiti on the walls, damaged fences, and defects in the pavement all create an impression of great neglect in the old town. The medieval defensive walls surrounding Golub's old town have survived almost the entire perimeter, including the tower in the northeast corner.⁹ The general state of preservation of the walls is unsatisfactory, fragments are heavily devastated, with additions lacking historical and aesthetic value. A small playground is located on a buried fragment of the preserved moat, but there is no alley leading to it, so the only way to the playground leads through a lawn.

The poor state of preservation of historical elements of architecture and the unsatisfactory way of its management and exposition are the prevailing aspects of the negative perception of the center of Golub-Dobrzyń by the inhabitants and determine the low tourist attractiveness of the town. The survey quoted above noted a lack of infrastructure, which should be understood broadly. This includes both accommodation and catering facilities as well as the city's recreational infrastructure. Golub-Dobrzyń clearly lacks interesting and attractive public spaces which could be used by its inhabitants and visitors. Undeveloped areas on the Drwęca River, both within and outside the city limits, are considered to have untapped potential. There is a distinct lack of city boulevards along the river which could serve as walking and recreation areas. Currently, the Drwęca riverbank is clearly neglected; there is only an uneven paved sidewalk, single benches, and steep steps that are difficult to negotiate for people with reduced mobility or baby carriages. The picturesque meandering river is an undeniable natural wealth of Golub-Dobrzyń, unfortunately also outside

Ryc. 8. Nabrzeże Drwęcy w bezpośrednim sąsiedztwie starówki, 2021; fot. J.J. Białkiewicz.

Fig. 8. Drwęca waterfront in the immediate vicinity of the old town, 2021; photo by J.J. Białkiewicz.

rowerowa, brakuje jednak bazy noclegowej i usługowej oraz infrastruktury sportowej.

Rozważając atrakcyjność turystyczną Golubia-Dobrzynia, można odnotować również niewystarczający nacisk położony na promocję jego ciekawej historii jako miasta łączącego dwa tak silnie różniące się od samego początku ośrodki. Ten aspekt dziejów Golubia-Dobrzynia stanowi o jego unikalności i wyjątkowości w skali kraju, powinien więc być należycie wyeksponowany, chociażby poprzez zwrócenie większej uwagi na odrębność dziedzictwa historycznego i kulturowego pozostającego wyraźnie w cieniu Dobrzynia.

Perspektywy rewitalizacji Golubia-Dobrzynia

Jak wynika z powyższej szkieletowej analizy, Golub-Dobrzyń dysponuje potencjałem turystycznej atrakcyjności, w dużym stopniu niewykorzystanym. Wskutek zaniedbań na wielu płaszczyznach miasto jest negatywnie postrzegane również przez mieszkańców. W konsekwencji prowadzi to do niekorzystnych zjawisk demograficznych i ekonomicznych, przede wszystkim odpływu ludzi młodych i aktywnych zawodowo, braku inwestorów chętnych do podejmowania inicjatyw w obszarze gospodarki, a co za tym wszystkim idzie, do starzenia się i ubożenia populacji. Stąd też wszelkie projekty rewitalizacji miasta muszą być z założenia dwutorowe: muszą służyć z jednej strony poprawie jakości życia mieszkańców, z drugiej zaś podniesieniu atrakcyjności Golubia-Dobrzynia dla przyjezdnych. Każda inicjatywa winna uwzględniać oba te wzajemnie oddziałujące na siebie czynniki.

Rewitalizacja w kontekście architektonicznym, oparta na zachowanych zasobach dziedzictwa kulturowego i historycznego, jest ściśle powiązana z instytucjonalną ochroną zabytków. Wszelkie podejmowane działania muszą być zgodne z obowiązującymi ustaleniami w tym zakresie. Na podstawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” z roku

the town its banks remain undeveloped. The riverside areas are conducive to numerous activities, such as canoeing or cycling, but there is a lack of accommodation and service facilities and sports infrastructure.

As far as the tourist attractiveness of Golub-Dobrzyń is concerned, insufficient emphasis should be placed on the promotion of its interesting history as a link between two very different towns. This aspect of the history of Golub-Dobrzyń makes it unique and exceptional on a national scale and should therefore be highlighted, if only by paying greater attention to the distinctiveness of its historical and cultural heritage, which has remained in the shadow of Dobrzyń.

Revitalization perspectives for Golub-Dobrzyń

As can be seen from the above sketchy analysis, Golub-Dobrzyń has a potential tourist attraction which is largely untapped. As a result of negligence on many levels the town is negatively perceived also by its inhabitants. Consequently, it leads to unfavorable demographic and economic phenomena, first of all to the outflow of young and professionally active people, the lack of investors willing to undertake initiatives in the field of economy, and consequently to ageing and impoverishment of the population. Therefore any urban revitalization project must be two-pronged: it must serve to improve the quality of life of the inhabitants on the one hand, and to enhance the attractiveness of Golub-Dobrzyń for visitors on the other. Each initiative should take into account both these mutually influencing factors.

Revitalization in the architectural context, based on the preserved cultural and historical heritage resources, is closely related to the statutory protection of historical monuments. All actions taken must be in accordance with the applicable arrangements in this regard. Based on the “Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego” from 2011, the zones covered by heritage conservation were designated [“Studium uwarunkowań” 2011, part 2, p. 35–38]:

- Zone “A”—protection of the spatial structure of the old town complex.
- Zone “B1”—Protection of spatial structures of cultural value outside the old town complex: the castle hill with manor-park complex, urban buildings of the former Castle Suburb, the area around the medieval town in the neighborhood of the Drwęca River and the historical bridge crossing with a fragment of Dobrzyński Suburb.
- Zone “B2”—protection of the church in Dobrzyń, covering the area of the former market square together with the buildings on its outskirts.
- Zone “K”—protection of the urban layout of Dobrzyń, including the area of the Jewish quarter.
- Zone “E”—protection of the historical urban layout of the old town and the castle.
- Zone “OW”—archaeological protection.

2011 wyznaczono strefy objęte ochroną konserwatorską [„Studium uwarunkowań” 2011, cz. 2, s. 35–38]:

- Strefa „A” – ochrony struktury przestrzennej zespołu staromiejskiego.
- Strefa „B1” – ochrony struktur przestrzennych o wartości kulturowej poza zespołem staromiejskim: wzgórze zamkowe z zespołem dworsko-parkowym, miejska zabudowa dawnego Przedmieścia Zamkowego, obszar wokół średniowiecznego miasta w sąsiedztwie Drwęcy oraz historyczna przeprawa mostowa z fragmentem Przedmieścia Dobrzyńskiego.
- Strefa „B2” – ochrony kościoła w Dobrzyńniu, obejmująca teren dawnego rynku wraz z zabudową na jego obrzeżach.
- Strefa „K” – ochrony układu urbanistycznego Dobrzyńia, łącznie z terenem dzielnicy żydowskiej.
- Strefa „E” – ochrony ekspozycji zabytkowego układu urbanistycznego starego miasta oraz zamku.
- Strefa „OW” – ochrony archeologicznej.

Za punkt wyjścia do podniesienia walorów i atrakcyjności Golubia-Dobrzyńia należy uznać rewitalizację historycznego centrum. Wyludniona w chwili obecnej i omijana przez turystów golubska starówka powinna tętnić życiem, tak jak miało to miejsce w czasach świetności miasta. Cel ten można osiągnąć dzięki właściwym działaniom w kierunku konserwacji, rekonstrukcji, rewaloryzacji i prawnej ochrony zabudowy w obrębie historycznego układu przestrzennego. Na obszarze kulturowym średniowiecznego miasta Golubia, objętym w całości strefą „A” ochrony konserwatorskiej, podstawą wszelkich działań powinno być utrzymanie historycznego układu ulic, placów, rozplanowania zabudowy i podziałów parcelacyjnych. Wartą rozważenia propozycją jest utworzenie na tym obszarze parku kulturowego [„Studium uwarunkowań” 2011, cz. 1, s. 30]. Zachowanie w pełni czytelnego średniowiecznego układu urbanistycznego wyklucza możliwość realizacji w tym miejscu zabudowy o większej kubaturze i niewłaściwej skali wobec budynków zabytkowych. Stąd też postulowane przez mieszkańców poszerzenie infrastruktury w centrum Golubia, m.in. handlowo-usługowej czy gastronomicznej, musi opierać się na właściwej adaptacji istniejących zabudowań historycznych (tak jak w przypadku hotelu Vabank), nie zaś wznoszeniu nowych obiektów. W celu poprawy negatywnie ocenianej obecnie estetyki starego miasta niezbędne jest podjęcie działań w kierunku konserwacji i restauracji zniszczonych elementów wystroju architektonicznego, przede wszystkim elewacji. Towarzyszyć temu powinno uporządkowanie otoczenia historycznych budynków, w tym likwidacja degradujących je swym charakterem obiektów substandardowych. Powstające ewentualnie nowe budynki, na wolnych obszarach w historycznym ciągu ulic, muszą być realizowane w formach nawiązujących do architektonicznej tradycji miejsca, tak by nie stwarzały dysonansu, lecz służyły podkreśleniu walorów kulturowych miasta. Do poprawy komfortu mieszkańców oraz turystów konieczny jest także remont nawierzchni chodników

Revitalization of the historic center of Golub-Dobrzyń should be considered as a starting point for increasing its value and attractiveness. The old town of Golub-Dobrzyń, deserted at present and ignored by tourists, should become as lively as it was in the times of the town’s splendor. This goal can be achieved through proper conservation, reconstruction, revalorization, and legal protection of the buildings within the historical spatial layout. In the cultural area of the medieval town of Golub, covered in its entirety by the “A” conservation zone, the basis of all the activities should be the maintenance of the historical layout of streets, squares, building arrangement and parcel divisions. A proposal worth considering is establishing a cultural park in this area [“Studium uwarunkowań” 2011, part 1, p. 30]. The preservation of fully legible medieval urban layout excludes the possibility of building in this place buildings with larger volume and inappropriate scale in relation to historic buildings. Therefore, the extension of the infrastructure in the center of Golub, as postulated by the inhabitants, e.g., shopping, services and restaurants, must be based on proper adaptation of the existing historical buildings (as in the case of the Vabank hotel), and not on construction of new buildings. In order to improve the currently poorly perceived aesthetics of the old town, it is necessary to undertake activities aimed at conservation and restoration of damaged elements of architectural decoration, first of all, the elevations. This should be accompanied by cleaning up the surroundings of historical buildings, including liquidation of substandard buildings degrading them. Any new buildings that may be erected on vacant lots within the historical street layout must be constructed in the forms referring to the architectural tradition of the place, so that they do not create a dissonance, but serve to emphasize the cultural values of the city. In order to improve the comfort of residents and tourists, it is also necessary to renovate the sidewalks and roadways, as well as to develop a concept of possible elimination of traffic nuisance and removal of automobile traffic from the historic center.

The market square remains the heart of the old town of Golub, also requiring specific revitalization efforts. The basic issue is of course the conservation and renovation of the historical buildings and an appropriate exposition of the objects of the greatest historic value, such as the “Under the Hood” house. Golub’s old town should present itself as an attractive public space, favorable for recreation, rest and meetings. In order to achieve this goal, it is necessary to move the parking zone from the market square, which is currently cluttered with cars from all sides. The tenement houses in the market square should be rebuilt to house commercial and service establishments, which would refer to the merchant tradition and history of the city. The residents and tourists may also be attracted by a diversified catering infrastructure maintained at an appropriate level. An important

i jezdni oraz opracowanie koncepcji możliwej eliminacji uciążliwości komunikacyjnych i wyprowadzenia ruchu samochodowego z historycznego centrum.

Sercem starego miasta Golubia pozostaje rynek, również wymagający podjęcia konkretnych działań rewitalizacyjnych. Podstawową kwestią pozostaje oczywiście konserwacja i renowacja historycznej zabudowy i odpowiednia ekspozycja obiektów o największej wartości zabytkowej, takich jak np. dom „Pod Kapturem”. Golubska starówka powinna prezentować się jako atrakcyjna przestrzeń publiczna, sprzyjająca rekreacji, wypoczynkowi, spotkaniom. Aby osiągnąć ten cel, konieczne jest przeniesienie strefy parkowania z rynku, który w chwili obecnej jest praktycznie ze wszystkich stron zastawiony samochodami. Do kamienic w rynku powinny powrócić lokale handlowo-usługowe, nawiązujące do kupieckiej tradycji i historii miasta. Mieszkańców i turystów może też przyciągać zróżnicowana i utrzymana na odpowiednim poziomie infrastruktura gastronomiczna. Ważną kwestią jest wprowadzenie w obręb rynku właściwie zaaranżowanej zieleni oraz stworzenie miejsc do siedzenia zacienionych, sprzyjających odpoczynkowi. Mała architektura: fontanna, ławki, latarnie, ewentualne stoliki, klomby kwiatowe, winna być również ujednolicona stylistycznie, o formach adekwatnych do charakteru miejsca. Należy także zadbać o obecność i widoczność w rynku elementów systemu identyfikacji wizualnej miasta, podkreślających kluczowe walory kulturowe, określających ideę *genius loci*, zapadających w pamięć i służących pozytywnemu wizerunkowemu pozycjonowaniu Golubia-Dobrzyń.

Kolejnym ważnym elementem w planie rewitalizacji są historyczne mury miejskie. Wymagają one przede wszystkim konserwacji zachowanych partii, a także podjęcia działań porządkowych w ich otoczeniu, z usunięciem pozbawionych wartości historycznej nieestetycznych przybudówek [Tuliszewski, Milanowski 2003, s. 26–35]. Teren dawnej fosy wraz z obszarem bezpośrednio nad brzegiem Drwęcy mógłby po odpowiednim zagospodarowaniu urządzoną zielenią zyskać nowe walory użytkowe i krajobrazowe. Pas pomiędzy średniowiecznymi murami a rzeką to doskonale miejsce do zaaranżowania miejskiej strefy spacerów i rekreacji. Wartą rozważenia propozycją jest rekonstrukcja baszt oraz uwidocznienie rzutów przyziemia czterech bram miejskich.

Odnowiona historyczna starówka z rynkiem, odpowiednio wyeksponowane mury miejskie i zagospodarowane bulwary nad rzeką to kluczowe realizacje, dzięki którym Golub-Dobrzyń zyska na atrakcyjności zarówno dla mieszkańców, jak i dla odwiedzających. Kolejną otwierającą się perspektywą jest połączenie miasta z zamkiem, zarówno w sensie dosłownym, jak i ideowym. Miasto i zamek powinny być połączone wygodną i dobrze oznakowaną trasą pieszą. Na zamku, gdzie przebywają biorący udział w turniejach pasjonaci, zasadne byłoby umieszczenie wizualnych odwołań do historycznego centrum, zwracających uwagę na jego walory, zabytki i atrakcje. Należy również zadbać o upamiętnienie okresu nowożytnej świetności Golubia pod rządami Anny Wazówny. Jednym

Ryc. 9. Północny ciąg średniowiecznych murów miejskich od strony ul. gen. J. Hallera poprzedzony dawną fosą, 2020; fot. J.J. Białkiewicz.

Fig. 9. Northern line of medieval city walls from Gen. J. Hallera Street preceded by a former moat, 2020; photo by J.J. Białkiewicz.

issue is to introduce properly arranged greenery within the market place and create shaded seating areas conducive to relaxation. Street furniture: fountain, benches, lanterns, possible tables, flowerbeds, should also be standardized in style, with forms adequate to the character of the place. It is also necessary to ensure the presence and visibility of the elements of the city's visual identification system in the marketplace, highlighting the key cultural values, defining the idea of *genius loci*, memorable and serving the positive image positioning of Golub-Dobrzyń.

Another important element in the revitalization plan are the historic city walls. They require, first of all, conservation of the preserved parts, as well as tidying up of their surroundings, including removal of unsightly extensions devoid of historical value [Tuliszewski, Milanowski 2003, p. 26–35]. The area of the former moat along with the area directly on the bank of the Drwęca River could gain new utility and landscape values after proper management with greenery. The strip between medieval walls and the river is a perfect place for arranging an urban walking and recreation zone. Reconstruction of the towers and making the ground plan of four city gates visible is a proposal worth considering.

The renewed historical old town with its market square, properly exposed town walls, and developed boulevards along the river are the key projects thanks to which Golub-Dobrzyń will gain in attractiveness for both residents and visitors. Another opening perspective is connecting the city with the castle, both in literal and ideological sense. The city and the castle should be connected by a convenient and well-marked pedestrian route. At the castle, where enthusiasts taking part in tournaments stay, it would make sense to place visual references to the historic center,

ze sposobów zwrócenia uwagi odwiedzających na ten szczególny okres w dziejach miasta i zamku jest rewaloryzacja ogrodów na zboczach wzgórza zamkowego [„Studium uwarunkowań” 2011, cz. 1, s. 34]. Ogrody te mogą służyć jako połączenie terenu rekreacyjnego z ekspozycją kładącą nacisk na interesującą postać i nietuzinkowe działania księżniczki z rodu Wazów.

Bogactwo i różnorodność historycznego i kulturowego dziedzictwa Golubia-Dobrzynia stwarza wiele niewykorzystanych w chwili obecnej możliwości, wśród których można wymienić np. upamiętnienie dobrzyńskiej dzielnicy żydowskiej, z położeniem nacisku na odrębność i specyfikę dziejów samego Dobrzynia.

Golub-Dobrzyń może też, przy podjęciu odpowiednich inicjatyw, czerpać ogromne korzyści ze swych walorów przyrodniczych, przede wszystkim z malowniczego położenia w dolinie Drwęcy. Miasto znajduje się na Obszarze Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy¹⁰. Od roku 1961 Drwęca jest uznana za najdłuższy w Polsce ichtiologiczny rezerwat przyrody [Wiśniewski 2019, s. 16]. Koryto rzeki wraz ze strefą przybrzeżną jest też objęte ochroną jako Rezerwat Przyrody „Rzeka Drwęca” [Wiśniewski 2019, s. 20], a fragment doliny wraz z dopływami leży w granicach Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk w ramach programu Natura 2000 [Wiśniewski 2019, s. 19–20]. Tereny nad Drwęcą stanowią idealne miejsce dla rozwoju turystyki kwalifikowanej, promującej rozmaite formy aktywności: wędrowki piesze, konne, rowerowe, spływy kajakowe, wędkarstwo, żeglarstwo, również np. obserwacja rzadkich gatunków ptaków. Punktem wyjścia jest organizacja odpowiedniej infrastruktury: przystani, wypożyczalni, kąpeli, ścieżek rowerowych, miejsc noclegowych, również w formie agroturystyki. Golub-Dobrzyń powinien korzystać z obecnego w turystyce trendu wypoczywania w niewielkich cichych miejscowościach o wysokich walorach krajobrazowych [„Studium uwarunkowań” 2011, cz. 1, s. 90].

Podsumowanie

Kluczowym zagadnieniem w zakresie turystycznej promocji Golubia-Dobrzynia w chwili obecnej jest zachęcenie osób przybywających na zamek do odwiedzenia historycznego centrum, a także innych wartościowych miejsc w samym mieście i jego okolicy. Aby tak się stało, obszary te muszą zyskać na atrakcyjności, niezbędne jest również zbudowanie pozytywnego wizerunku miasta w oczach mieszkańców.

Wszelkie działania rewitalizacyjne powinny opierać się na dwóch filarach: ochronie i restauracji tkanki zabytkowej oraz inwestycjach w infrastrukturę. Konieczna jest tu ścisła współpraca służb konserwatorskich i władz samorządowych. Sercem Golubia-Dobrzynia jest rynek, który odpowiednio zagospodarowany powinien stanowić swoiste *pendant* dla zamku i punkt wyjścia do zwiedzania miasta. Jego rewitalizacja ma doprowadzić do przekształcenia wyludnionego placu, służącego obecnie przede wszystkim jako parking, w tętniące życiem miejsce spotkań, wypoczynku i rekreacji. W połączeniu z odpowiednio opra-

drawing attention to its values, monuments and attractions. Care should also be taken to commemorate the period of Golub’s modern splendor under the rule of Anna Wazówna. One of the ways of drawing the visitors’ attention to this particular period in the history of the town and the castle is revalorization of the gardens on the slopes of the castle hill [“Studium uwarunkowań 2011, part 1, p. 34]. These gardens could serve as a combination of recreational area and exposition emphasizing the interesting character and unusual activities of the Vasa princess.

The richness and diversity of the historical and cultural heritage of Golub-Dobrzyń creates many untapped opportunities, among them the commemoration of Dobrzyń’s Jewish quarter, emphasizing the distinctiveness and specificity of Dobrzyń’s own history.

Golub-Dobrzyń, if the right initiatives are taken, can also benefit greatly from its natural advantages, especially its picturesque location in the Drwęca River valley. The town is located in the Drwęca Valley Protected Landscape Area.¹⁰ Since 1961, the Drwęca has been recognized as the longest ichthyological nature reserve in Poland [Wiśniewski 2019, p. 16]. The riverbed together with the riparian zone is also protected as the Nature Reserve “River Drwęca” [Wiśniewski 2019, p. 20], and a fragment of the valley with its tributaries lies within a Special Habitat Conservation Area within the Natura 2000 program [Wiśniewski 2019, p. 19–20]. The areas on the Drwęca River are an ideal place for the development of qualified tourism, promoting various forms of activities: hiking, horseback riding, cycling, canoeing, fishing, sailing, also, e.g., the observation of rare bird species. The starting point is the organization of the proper infrastructure: marinas, rentals, swimming, bicycle paths, accommodation places, also in the form of agrotourism. Golub-Dobrzyń should take advantage of the current trend in tourism to rest in small quiet towns with high landscape values [“Studium uwarunkowań” 2011, part 1, p. 90].

Conclusions

The key issue in terms of tourist promotion of Golub-Dobrzyń at the moment is to encourage people coming to the castle to visit the historic center, as well as other valuable places in the city itself and its surroundings. For this to happen these areas must become more attractive, it is also necessary to build a positive image of the city in the eyes of its inhabitants.

All revitalization activities should be based on two pillars: protection and restoration of historic buildings and investments in infrastructure. Close cooperation between the preservation services and the local authorities is necessary here. The market square is the heart of Golub-Dobrzyń, which when properly developed should become a *pendant* to the castle and a starting point for visiting the town. Its revitalization should lead to the transformation of the deserted square, currently serving mainly as a parking lot, into a vibrant place

Ryc. 10. Dolina Drwęcy, 2021; fot. E. Sroczyńska, J. Kulasa.

Fig. 10. Drwęca Valley, 2021; photo by E. Sroczyńska, J. Kulasa.

cowaną strategią wizualnej identyfikacji i promocji rynek w Golubiu-Dobrzyniu ma szansę stać się rozpoznawalną wizytówką miasta, równorzędną wobec zamku. Działaniom w obrębie ośrodka miejskiego powinny towarzyszyć inwestycje w infrastrukturę sportową i rekreacyjną nad Drwęcą, tak by przyciągnąć do Golubia-Dobrzynia nie tylko fascynatów historii, ale też osoby zainteresowane unikalnymi walorami przyrodniczymi tego regionu i aktywnym wypoczynkiem na łonie natury. Bez wątpienia bogate dziedzictwo historyczne, architektoniczne oraz warunki krajobrazowe są doskonałymi punktami wyjścia do podjęcia działań mających na celu uczynienie z Golubia-Dobrzynia zarówno pożądanej destynacji turystycznej, jak i przyjaznego miejsca do życia.

of meetings, rest and recreation. In conjunction with a properly developed strategy of visual identification and promotion, the square in Golub-Dobrzyń has a chance to become a recognizable landmark of the town, equal to the castle. Activities within the urban center should be accompanied by investments in sports and recreational infrastructure on the Drwęca River to attract to Golub-Dobrzyń not only fans of history, but also people interested in the unique natural features of the region and active recreation in nature. Undoubtedly, the rich historical and architectural heritage as well as the landscape conditions are excellent starting points for undertaking activities aimed at making Golub-Dobrzyń both a desirable tourist destination and a friendly place to live.

Bibliografia / References

Opracowania / Secondary sources

- Charszewski Ignacy, *Dobrzyń nad Drwęcą. Jego dzieje i stan obecny z uwzględnieniem sąsiedniego Golubia*, „Biblioteczka Regionalna Mazowska Płockiego” nr 3, Płock 1938.
- Dębiński Józef, *Z dziejów miasta Golub-Dobrzyń*, „Studia Włocławskie” 2015, nr 17.
- Dzieje Golubia-Dobrzynia i okolic*, red. Kazimierz Chruściński, Toruń 1979.
- Guerquin Bohdan, *Zamki w Polsce*, Warszawa 1974.
- Kajzer Leszek, Kołodziejowski Stanisław, Salm Jan, *Leksykon zamków w Polsce*, red. Leszek Kajzer, Warszawa 2022.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 11: *Województwo bydgoskie*, z. 6: *Powiat golubsko-dobrzyński*, red. Tadeusz Chrzanowski, Marian Kornecki, Warszawa 1973.
- Mroczo Teresa, *Architektura gotycka na ziemi chełmińskiej*, Warszawa 1980.
- Saar-Kozłowska Alicja, *Infantka Szwecji i Polski Anna Wazówna 1568–1625. Legenda i rzeczywistość*, Toruń 1995.
- Tuliszewski Piotr, Milanowski Krzysztof, *Średniowieczne mury miejskie Golubia. Problematyka konserwatorska*, „Ochrona Zabytków” 2003, nr 3/4.
- Wasik Bogusz, *Metoda projektowania zamków konwentualnych na ziemi chełmińskiej. Przyczynek do badań nad zastosowaniem kwadratury w krzyżackim budownictwie zamkowym*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 2013, t. 58, z. 4.
- Wasik Bogusz, *Zamek golubski w średniowieczu. Architektura i technika budowy*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” 2019, nr 2 (304).
- Wasik Bogusz, *Zamki pokrzyżackie w województwie chełmińskim w czasach Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, „Wiadomości Konserwatorskie – Journal of Heritage Conservation” 2015, nr 41.
- Wiśniewski Szymon, *Miasto Golub-Dobrzyń*, Golub-Dobrzyń 2019.

Dokumentacja

- Arszyński Marian, „Studium historyczno-urbanistyczne. Golub n. Drwęcą”, Toruń 1961, mps w zbiorach

Kujawsko-Pomorskiego WKZ w Toruniu.
Błażejewska Anna, „Teczka ewidencji miasta Golubia-Dobrzynia”, 1988, mps w zbiorach Kujawsko-Pomorskiego WKZ w Toruniu, sygn. W/3751.
„Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Miasto Golub-Dobrzyń na lata 2016–2023”, załącznik do uchwały Nr LIII/304/2018 z 27 marca 2018, mps w zbiorach Urzędu Gminy i Urzędu Miasta Golub-Dobrzyń.
„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju Miasta Golub-Dobrzyń na lata 2017–2027 z perspektywą do roku 2032”, załącznik do uchwały Nr XLVII/261/2017 Rady Miasta Golubia-Dobrzynia

z 28 listopada 2017, mps w zbiorach Urzędu Gminy i Urzędu Miasta Golub-Dobrzyń.
„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Golubia-Dobrzynia”, cz. 1, 2, 3, załącznik do uchwały Nr V/17/2011 Rady Miasta Golubia-Dobrzynia z 24 stycznia 2011, mps w zbiorach Urzędu Gminy i Urzędu Miasta Golub-Dobrzyń.
Zobolewicz Jan M., „Golub. Ochrona zasobów kulturowych miasta do planu zagospodarowania przestrzennego” 2000, mps w zbiorach Kujawsko-Pomorskiego WKZ w Toruniu, sygn. W/4228/1.

-
- ¹ Historia Golubia-Dobrzynia zob.: [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, s. 73–119; Arsyński 1961; Błażejewska 1988, s. 1–3; Katalog zabytków 1973, s. 11–13; Dębiński 2015, s. 311–328].
² Od 1 stycznia 1956 Golub-Dobrzyń stał się stolicą nowo utworzonego powiatu golubsko-dobrzyńskiego, po likwidacji powiatów w 1975 włączony do województwa toruńskiego. Po reformie administracyjnej w 1999 na powrót siedziba powiatu; zob. [Zobolewicz 2000, s. 28].
³ System murów obronnych Golubia-Dobrzynia pochodzi z okresu od początku XIV do końca XV w.; zob.: [Zobolewicz 2000, s. 14–16; Katalog zabytków 1973, s. 25–26; Wiśniewski 2019, s. 12; Tuliszewski, Milanowski 2003, s. 26–28].
⁴ Budowę świątyni rozpoczęto ok. 1320; zob. [Dzieje Golubia-Dobrzynia 1979, s. 192–193; Zobolewicz 2000, s. 17; Katalog zabytków 1973, s. 13–19; Wiśniewski 2019, s. 8–9; Mroczko 1980, s. 275 i n.].
⁵ Dzwon upamiętnia pobyt w mieście Zygmunta III Wazy w 1623; zob. [Wiśniewski 2019, s. 9].
⁶ W części południowej mieściła się gotycka kaplica Świętego Krzyża, kapitularz i infirmeria, w północnej dormitorium,

od wschodu refektarz, natomiast część zachodnią zajmowały prywatne izby komtura.

- ⁷ Jednorodne obszary krajobrazu kulturowego zostały wyodrębnione w: [„Studium uwarunkowań” 2011, cz. 1, s. 32].
⁸ Dzielnica Starego Miasta (nr rej. A/366/124), obydwie kościoły parafialne św. Katarzyny (nr rej. A/341 i A/494), mury obronne (nr rej. A/432/140), dom „Pod Kapturem” (nr rej. A/581) oraz jego zabudowa tylna (nr rej. A/1697), kamienica Rynek 35 (nr rej. A/1525); zob. [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, s. 21–22; Zobolewicz 2000, s. 29].
⁹ Zniszczeniu uległy wszystkie bramy oraz baszty. Z systemu dawnej fosi istnieje do dziś odcinek północny, zarośnięty trawą, oraz zasypany fragment po stronie zachodniej, gdzie zorganizowano skwer miejski.
¹⁰ Obszar został wyznaczony Rozporządzeniem nr 21/92 Wojewody Toruńskiego z 10 grudnia 1992, którego celem jest ochrona krajobrazu wykształconego w obrębie pradoliny Drwęcy wraz z kompleksami leśnymi i występującymi tu licznie jeziorami; zob. [„Miasto Golub-Dobrzyń. Strategia Rozwoju” 2017, s. 20].

Streszczenie

Golub-Dobrzyń to miasto o interesującej historii i z bogatą tkanką zabytkową. Walory te, właściwie zagospodarowane, powinny służyć jego promocji w skali kraju. Określenie atutów miasta i stref wymagających poprawy jest podstawą dla wyznaczenia perspektyw jego rewitalizacji, której celem jest zarówno poprawa jakości życia mieszkańców, jak i zwiększenie ruchu turystycznego. Proponowana rewitalizacja powinna objąć kluczowe strefy dziedzictwa kulturowego, takie jak stare miasto Golub i zamek, ale również obszary w chwili obecnej zaniedbane, a stwarzające pewien potencjał, jak np. brzegi Drwęcy czy zabudowa Dobrzynia. Punktem wyjścia powinna być rewitalizacja golubskiego rynku, który w swoim obecnym kształcie nie spełnia oczekiwań mieszkańców, nie prezentuje się również atrakcyjnie dla turystów. Aby osiągnąć zamierzony efekt, rewitalizacja rynku musi uwzględniać zarówno konserwację zabytkowej architektury, jak i stworzenie atrakcyjnej przestrzeni publicznej, z uwzględnieniem zorganizowanej zieleni i odpowiedniej infrastruktury.

Abstract

Golub-Dobrzyń is a town with an interesting history and rich historic tissue. These assets, properly managed, should promote the town on the national scale. The identification of the city's assets and zones in need of improvement is the basis for defining the prospects of its revitalization aimed at both the improvement of the inhabitants' quality of life and the increase of tourist traffic. The proposed revitalization should encompass the key zones of cultural heritage such as the old town of Golub and the castle, but also areas that are currently neglected but offer certain potential such as the banks of the Drwęca river or the buildings of Dobrzyń. The starting point should be the revitalization of the Golub market square, which in its current shape does not meet the expectations of the residents, nor is it attractive to tourists. To achieve the desired effect, the revitalization of the market square must include both the conservation of historical architecture and the creation of an attractive public space, including organized greenery and appropriate infrastructure.